

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

15. Amoris definitio: & de triplici Animæ motu: Ex S. Dionysio præclarè.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Ita certa, statim per rimulas ingens aquarum vis erupit, qua ignis extinctus est, & Chaldaeorum superstitio derisa. Simile quidpiam in affectu contingere non ratio cernitur. Is enim semel emissus, volat ferox, alacer, & incensus, pugnat, vincit, triumphat, quod si in adversarium incidit hominem frigidum, vastum, subtilera, ut ignis à Nilo extinguitur. Oratori igitur, qui mouet affectus, non tantum inanis calor, qui statim effluat, sed animorum solida persuasio, quæ in posterum etiam remaneat, querenda est. Contra, ei qui cupit remittere, & frangere. Primum aperienda est ars moueris, quod est omnium ad contemptum motus efficacissimum. Ostendendum quippe auditori, comparatam de industria hanc in eius simplicitatem machinam, vanis illum umbris agitari, & quasi Panico terrore moueri, quod ubi intelligit ipse, suos irridet affectus, & suspectum habet eum, qui mouere conatus est; imò per sepe quasi fraudulentum deceptorem auerfatur.

Argumenta deinde, aut aperte, aut tacite oppugnanda, res extenuanda, verba minuenda, leones, & Elephantia in culices, & formicas efformandi. Si non leuiter impressus, sed tenacius insidens pectori colluctetur affectus, aliò quantum fieri poterit, auertendæ erunt, & deducendæ cogitationes.

Ad summum, comparato iam auditoris animo, aliæ motiones erunt excitandæ, ut clauus enim clauum, sic motus motum pellit; colliduntur etiam nonnunquam tanquã vudæ in mari, aliud aliud auget, vel minuit, vel tollit. Odium misericordia mitescit, fauor inuidia diluitur, ira amore, vel reuerentia intepest. Ritus denique vel exhilaratione animi, vel conuersa in se cogitatione excitatus, magnos sepe, & atroces motus composuit, & verbum appositè, ac festiuè dictum omnem motuum doloris, iracundiæ, miseracionis, & ceterorum apparatus, virelque confudit.

pariter veifat, & rapit: sic omnes affectus vnus amoris complexus comprehensit, vnus quoque amoris conuersione mouentur. Spes, metus, iracundiæ, voluptates, inuidiæ, emulaciones, odia ipsa, quod miretis, ex amore proficiscuntur: Qui cum ad eò late pateat, & tantum sibi in humanis actibus vendicet dignitatis, nihil mirum, si in Theologorum, Philosophorum, Rhetorum, poetarumque scriptis, vtramque sepe paginam facit. De hoc igitur affectu pauca imprimis, & lecta dicenda sunt. Ordior à nomine.

Mortalium virio qui præclara quæque in prauos vsus vetererunt, factum est, vt castis auribus vox amoris sit plerumque suspecta, & nonnihil inuisa, quæ causa Diuum Dionysium mouit, vt *ερωτες* nomen vsurpat in Theologicis, piæ mentes ad celestis amoris fatu accipiendos, præpararet, & nihil in hac amoris voce subuimendum esse ostenderet.

Ὅτι τὸ εἶναι τὸ εἶρωτες ὀνομαζομένην ἐπιθυμίαν, μὴδὲ τις ἡμῶν δορεθεῖτω λόγῳ, ὡς ἰσχυρῶς δεδεδόκηται, addit S. Ignatium ante se hac eadem voce in sacris vsu, & esse nomine ἡ ἀγάπη θεοῦ εἶρωτες; quo fit, vt nihil habeat suspicionis. Græci porro ἐρωτα dixerunt, ἀπὸ τῆς εἶρεν ἰδὸν δασμῆν, ὅσιν ὡς ἐπιθυμῶν ἡμῶν πόθῳ, à neclendo, quod animas desiderijs, quasi laqueis implicet, vel amanti pectora, mentesq; coniungat; an etiam, inquit, παρα τὸ εἶρω, τὸ λέγω λάλοι γὰρ οἱ ἐρωτῆς, à loquendo, quod laquaces sint, qui amant, vnde & amorem ab Hebræo nomine *אמר amar*, hoc est loqui, deriuant nonnulli; quamquam Latinas voces ab Hebræis raro deduci velim: sed hæc Grammaticis disceptanda relinquamus.

Magnum etymolog. in voce ερωτα.

Amoris definitio, Et de triplici anime motu.

Ex S. Dionysio præclarè.

CAPVT XV.

De amore.

Amoris nomen.

CAPVT XIV.

VT celestes orbes, is qui omnium supremus est, suo ambitu contentos, motu

Præclara vox Xenophanis Colophonij, qui auidum diuinitatis humanum ostendens ingenium, homines non modo se Diis Xenophanis dictum, sed ipsos sibi Deos assimilari con-

contendit, quando eos humana specie, & ea, qua vel plurimum delectantur, pingere, fingere uel solent.

Hoc ipsum (inquit) facerent boues, & leones, si manus haberent, & eas artes nosset, quibus humanum ingenium nobilitatum est: equi quidem equos, & simia simias in diuinam similitudinem efformarent.

Εἰ χεῖρας εἶχον βόες ἢ λέοντες, ἢ γράψαι χεῖρασι, καὶ ἔγρατελαιν ἅπερ ἄνθρωποι; ἴπποι μὲν τ' ἴπποισι, βόες δ' τε βουσίην ὁμοίως, καὶ θεῶν ἰδέας ἔγραφοι, καὶ δέματα ἐπιόσω τοιοῦτο ὅσον περ καὶ τοὶ θεοὶ εἶχοι.

Hoc quidem in cæteris, maximè verò in picturis, & imaginibus amoris perspicuum est, quas ad ingenium suum uniuscuiusque finxit, & accommodauit affectus: Nihil hic opus est infinita poetarum deliramenta in eo genere persequi, satis est ad saniores recurrere sententias.

Ex Aristotele discimus, Amorem nihil aliud esse, quàm propensionem appetitus in bonum, siue illud sit verum, siue cogitatione duntaxat amantis describatur. Plenus magnus, & admirabilis Dionysius amorem definit; συζητητικὴν δόξαν ἐν τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ διὰ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθόν. Vim quandam, qua animus pulchro, & bono adhærescit, qua pulchrum, & bonum est. Quæ definitio non modò materiale, sed etiam ipsum formale amoris obiectum (vt Theologi appellant) eruditè comprehendit: Atque in eo longè præstantior est, quàm quæ à Theophrasto affertur, cum amorem esse dicit animi concupiscentiam, quæ celere habet ingressum, tardum verò regressum: aut eius, qui definit; πᾶσι τοῖς ψυχῆς σχολάζουσιν. Ex hac autem Dionysij definitione colligimus, Animum motum quandam esse animæ, quo fertur in rem dilectam, quanquam non ambulando sit hic motus, (vt ait D. Augustinus) sed amando. Pergit idem sublimis auctor, & in diuinis nominibus triplicem animæ, siue potius mentis constituit motum, circula- rem, obliquum, quorum vim, rationem- que sic describit. καὶ κινήσει τὰς ψυχὰς ἕως τῶν νόσων κυκλικῶς μὲν ἐν βίῳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπληρητῆτος ἰαμῶν περὶ τὸ καλόν, καὶ ἀγαθόν, καὶ εὐθείᾳ δ' ὁπίσταν προσιῶσι,

εἰς τὴν τῶν ὑφείμηναν παρόντων, τὸ δὲ εἶναι τὰ πάντα περιήροντες, ἑλκετοῖς δὲ δὲ ὅτι, καὶ προσιῶσι τῶν κατὰ δεισιφρονίαν, ἀνακρινήτους μένυσιν ἐν ταυτοτήτι περὶ τὸ τῆς ταυτοτή- τος ἄξιον καλόν, καὶ ἀγαθόν, ἀκαταλήκτως περιχρησθέντες.

Intellectus, inquit, diuini, circulo quodam moueri dicuntur, dum pulchri, bonique splendoribus, principio, & sine carentibus coniunguntur. Recta verò linea, quando ad inferiorum curam prodeunt, recta omnia peragentes, obliquè verò, quando inferioribus ita prouident, vt tamen à propria identitate (hoc enim verbo ταυτοτήτι utitur) non discedant circa pulchrum videlicet, atque bonum, identitatis caussam, indefessam choram exercentes. Quæ uerba satis obscura sunt, nec qui Dionysium enarrauerunt sanctus Maximus, & Pachymer, multò liquidius explicant. Arbitror ego cum Marsilio Ficino, Animum Deum diligentis, veluti quosdam saltus fuisse expressissos. Et Angeli quidem aciem generosæ illius mentis intendentes in Deum, circulari quodam motu mouentur, dum infinitas perfectiones, in sese veluti per orbem annuli recurrentes, contemplantur, & (vt ait ille) æternos quosdam obeunt circulos, ex bono in bonum veluti desilientes. Vbi autem Dei præpotentis imperio delabuntur in terras ad rerum humanarum curam, recta fieri incipiunt, à celo, quasi ad hæc infima lineam ducentes. Verùm, quoniam ita gerunt impositas à Deo in terris prouincias, vt ad originem suam, & fontem vsque quaque redeant, imò illi semper adhæreant, non secus, ac radij solis, qui in terras effusi caelo tamen copulantur: ex eo ἰλικουδῶς moueri, & in se veluti conuolui dicuntur.

Alia ratio nostri amoris est: primùm enim recta ferimur, & per res creatas, quasi per scalarum gradus, ad præpotentis Dei perfectiones contemplandas rapimur, in quibus deinde circulum æternum obeuntes suauissime con- quiescimus. Mox à Deo in amorem proximi, & à proximi amore in Deum delati, semper voluminisque modo mouemur.

Qui rerum naturas, & mundi economiam speculantur Philosophi, nec ad vniuersam principem, & moderatorem Deum vsquam deueniunt, recta quidem mouentur, sed nunquam in illo amabilissimo rerum diuinarum

Explicatur D. Dionys. Circularis motus angelorum quid sit rectus.

Quid sit in se conuoluit. Ratio nostri amoris.

Qui tam uentur recta.

Arist. in topicis.

S. Dionys. L. 4. de diuinis.

Diotima amorem definit, immortali- tatis desiderium. Maximus Tyrius eundem animi motum appellat. Idem Dionys. p. 299. Triplex anima motus.

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

circulo conquiescunt. Contrà, qui sublimibus contemplationis pennis subnixi, ad illam Moysis lucidissimam caliginem sese extulerunt, choræam suauissimam ducunt, diuinis amoribus delibuti. Qui verò ita hærent Deo, vt proximorum etiam salutem nauiter promoueant, illi sunt qui mixtam, vt vocant, vitam delegere, Deo gratissimam, & terrarum orbi vtilissimam, siquidem, vt ait vir Ethnicus [Deus est mortali, iuuare mortalem, & hæc ad æternam gloriam via.]

Plinius.

De quinque amorum generibus.

CAPVT XVI.

SANCTUS Hierotheus apud Dionysium, Amorem in quinque genera partitur, in *Dei*, *angelicò*, *uiciorum*, *ψυχικόν*, *ουσικόν*, diuinum, angelicum, intellectualem, animalen, physicum.

Diuinus is est, qui in Deo, & ipse Deus est, quo nihil ad maiestatem augustius, nihil ad sanctitatem purius, nihil ad constantiam firmitius, stabilis que esse potest. Hoc ipso res creatas, infinitæ suæ maiestatis stillas maternis plusquam visceribus amplectitur, & quasi nouiter quotidie creans omnia, in suæ prouidentie gremio sustentat, fouet, fecundat. Nec mirum, si Iouem Tigillum antiqui illi dixerunt, quod prouidæ mentis cura, non secus ac æternis columnis inconcussas mundi partes stabiliret. Accedit ipsa dilectionis teneritas, qua rebus magnis ita voluit esse prouisum, vt ne infima quidem negligeret: siquidem eo suauiter dispensante, minima quæque nascuntur, crescant, resoluuntur.

Amor angelicus proprius ad Deum accedit, quando Angeli copiosius æterno gloriæ fulgore illuminati, Deum longè ardentius & firmitius, quàm nos diligunt, res deinde humanas, Deo ita iubente, summa caritate procurant, in hominum salute promouenda, alactes, magni, & constantes administrant.

Amor intellectualis, nostræ mentis est, cum ratione diligentis in verum bonum propensio: qui si talis semper esset, nunquam tantas in terris miseret tragoedias, quibus miserè laceatur, & labefactatur genus humanum.

Amor animalis, impulsio quædam vehemens est in sensu, ad rem amatam, plerumque cæca, importuna, temeraria, animalis, &

voluptuario homini cum brutis animantibus communis.

Amor denique naturalis, est rerum, quæ intelligentia, & sensu carent, ad cumulatam sui abolitionem decursus: de quo D. Augustinus libr. 11. de ciuitate Dei sic loquitur; Amores corporum momenta sunt ponderum, siue deorsum grauitate, siue sursum leuitate nitantur. Hanc enim *κοινωνία*, ad sui conseruationem, perfectionemque, Dei prouidentia rebus indidit vniuersis. Et ita quidem amore inconcussus stat mundus, dum suprema ad curam inferiorum, suaui quadam delectatione descendunt, infima verò superiora, à quibus omnino pendent, redamant: ipsa denique patria, mutuo inter se conciliantur. vel mente, & ratione, vt in hominibus: vel solo sensu, vt in brutis; vel denique momento, & muta quadam impulsione, vt in rebus inanimis fieri solet, sic catenis amoris conglutinantur, & coherent vniuersa. Quæ causa mouit Hesiodum, vt in ipsis mundi incunabulis, è chaos, & nocte, primum volucibus alis exilientem Amorem depingeret, eo siquidem vinculo coalescit rerum vniuersitas, sed præter hanc vilitatam amoris rationem, qua corpora in suum quæque locum feruntur, & plantæ nutrimentum trahunt; In sunt etiam plerumque rebus. admittabiles sympathiæ, & antipathiæ: sic mala gemella, quæ germanita. *Sympathia* tis poma vocantur, semper coherentia sunt, & antipathiæ. *Antipathiæ* & nunquam singula in fœtu: sic palma *thia* naturalis. Syagrorum, cuiusdem cum Phœnice nominis, cum Phœnice quoque moritur, & renascitur: sic magnes, ferrum electrum paleas trahit. Contra aquilæ penaræ, cæterarum auium plumis immiscere se nõ ferunt. Pantheræ quoque, & Hyænaræ immortale odium, in ipsas cadauerum transit exuvias, siquidem pelles simul suspensæ adhuc bellum exercent, tantum sunt naturalis amoris, & odij effectus. Et hæc quidem amoris secundum subiecta diuisio.

Aliam rationem sequutus est D. Thomas D. Thom. cum ratione mouit, quod est in amante, duplicem amorem constituit, vnum concupiscentiæ, alterum amicitie. Diuersus est, inquit, amor concupiscentiæ ab amore amicitie, quod amore concupiscentiæ, quis in bonum magis, quod alicui vult fertur, quàm in illum, cui vult: sed amore amicitie, magis in illum, cui bonum volumus, inclinamur. Amore igitur concupiscentiæ diligunt, qui se magis,

Plin. 13.
c. 14. c. 1.
14. c. 4. lib.
8. c. 8.

Amor amicitie. & concupiscentiæ.